

РЕГУЛЮВАННЯ ТА ВДОСКОНАЛЕННЯ АВТОРСЬКОГО ПРАВА

COPYRIGHT ADJUSTMENT AND IMPROVEMENT

Білоус Т.Й., к.ю.н.,
доцент кафедри цивільного права та процесу
Університет державної фіскальної служби України

У даній статті досліджено, що налагоджений механізм регулювання авторського права дозволить використовувати та розвивати творчі таланти і досягнення, підтримуватиме, зберігатиме національний потенціал у сфері інтелектуальної діяльності, залучатиме інвестиції, стабілізуватиме економічний стан та сприятиме залученню інвесторів. Встановлено, що не до кінця врегульовано питання використання об'єктів авторського права. Стверджується, що розміщення в даній мережі копії твору чи його частини без отримання дозволу є порушенням Закону і тягне за собою відповідальність. Проаналізовано питання щодо виникнення і здійснення авторського права на службові твори та твори, які створюються за замовленням. Аналізуються випадки вільного використання об'єктів авторського права та питання, пов'язані з переданням даних прав. Встановлено, що в діючих законодавчих нормах немає поняття сирітського твору. Виокремлюються питання вдосконалення регулювання відповідальності за порушення авторських прав, відповідальності посередників. Досліджено, що є потреба більш детально врегулювати і правовідносини, які виникають унаслідок виконання трудових договорів або договорів про створення за замовленням. Обґрунтовано, що створення нормального рівня правового захисту суспільних відносин у даній сфері є важливим, а необхідністю є стимулювання авторів шляхом надання їм низької пільги. У даній роботі подано, що неможливо отримати баланс публічних і приватних інтересів у даній сфері без оптимізації структури та компетенції уповноважених на те державних органів. Для цього необхідно розширити функції, які виконують суб'єкти державної системи правового захисту авторського права, та підвищити якість їхньої роботи. Встановлено, що в державі здійснюються заходи, які спрямовуються на дотримання конституційних прав громадян на захист авторського права та інтелектуальної власності в цілому, забезпечуються сприятливі умови для створення об'єктів інтелектуальної власності та проводиться робота щодо підвищення якості законодавчих актів, усунення суперечностей та прогалін.

Ключові слова: авторське право, регулювання, твір, автор, винахід, інновації, інтелектуальна власність, захист.

This article explores that a well-established copyright regulation mechanism will allow the use and development of creative talents and achievements, will support, preserve national intellectual property potential, attract investment, stabilize the economic environment, and help attract investors. It has been determined that copyright issues are not fully resolved. It is alleged that placing a copy of a work or part of it in the network without obtaining permission is a violation of the Law and carries responsibility. Issues regarding the origin and exercise of copyright for custom and custom-made works are analyzed. Cases of copyright free use and issues related to the transfer of rights data are analyzed. It is established that in the current legislation there is no concept of "orphan work". Issues of improvement of regulation of liability for copyright infringement, liability of intermediaries are highlighted. It is established that with sufficient information collected about the violation of rights, the mediators are reluctant to cooperate with the copyright holders. It has been investigated that the need to regulate in more detail the legal relationships that arise as a result of the implementation of employment or custom-made contracts. It is substantiated that the creation of a normal level of legal protection of public relations in this field is important, and the need to stimulate authors by providing them with a number of benefits. In this paper it is stated that it is impossible to obtain a balance of public and private interests in this field without optimizing the structure and competence of the state bodies authorized to do so. To do this, it is necessary to expand the functions performed by the subjects of the state system of copyright protection and improvement of their work quality. It is established that measures are being taken in the state aimed at respecting the constitutional rights of citizens for the protection of copyright and intellectual property as a whole, favorable conditions are created for the creation of intellectual property objects, and work is being done to improve the quality of legislation, eliminate conflicts and loopholes.

Key words: copyright, regulation, work, author, invention, innovation, intellectual property, protection.

У сучасному суспільстві авторське право відіграє важливу роль у соціальній та промислово-економічній сфері. Тому налагодження та вдосконалення механізму регулювання авторського права сприятиме використанню й розвитку творчих талантів і досягнень, підтримуватиме, зберігатиме національний потенціал у сфері інтелектуальної діяльності залучатиме інвестиції, стабілізуватиме економічний стан та сприятиме залученню інвесторів.

У свою чергу проблемним залишається регулювання використання об'єктів авторського права, наприклад службового твору, та захисту відповідних прав їхніх правовласників. На жаль, законодавство України у відповідній площині характеризується відсталістю, десинхронізацією та відсутністю системного регулювання.

Останнім часом наукова громадськість приділяє значну увагу висвітленню питання інтелектуальної власності, про що свідчать праці В. Авер'янова, Г. Андрощука, О. Андрійко, М. Баймуратова, О. Бандурки, Ю. Битяка, І. Голосніченка, Є. Додіна, В. Дроб'язка, В. Жарова, Г. Мурашина, С. Олексієва, М. Орзіха, В. Погоріллка, М. Рабіновича, А. Селиванова, В. Колпакова, О. Підпригори, Ю. Тодики, Ю. Тихомирова, Є. Тихонова, О. Фрицького, В. Шаповала, В. Шкарупи, Ю. Шемшученко, О. Ярмиша та ін. У свою чергу питання дослідження правової природи службового твору розглядали: А. Амангелди, В. Бажанов, Е. Гаврилова, Ю. Гарієвич, О. Кулініч, Н. Рязанова, Л. Романадзе, О. Штефан та ін. Необхідно

відзначити, що більшість наукових робіт із предмету дослідження мають фрагментарний характер, що зумовлює необхідність подальших досліджень.

Основною метою статті є вдосконалення чинного законодавства України щодо регулювання та вдосконалення авторського права.

В Україні авторське право регулюється Цивільним кодексом та Законом України «Про авторське право та суміжні права» (далі – Закон). Даний Закон застосовують до авторських прав на літературні, наукові, науково-популярні, публіцистичні твори, твори образотворчого мистецтва, музичні твори та їх виконання, сценічні твори та їх виконання, а також комп'ютерні програми та бази даних. Згідно з внесеними змінами розміщення твору в цифрованому вигляді в мережі Інтернет є публікацією твору або його поширенням, і тому необхідний дозвіл власника авторського права. Розміщення в даній мережі копії твору чи його частини без отримання дозволу є порушенням Закону і тягне за собою відповідальність у вигляді відшкодування моральної шкоди та завданих матеріальних збитків (упущеної вигоди) [1].

Через недосконалість правового регулювання також багато питань щодо виникнення і здійснення авторського права на службові твори та твори, які створюються за замовленням. Законодавчого обґрунтування вимагають і випадки вільного використання об'єктів авторського права, а також питання, пов'язані з переданням

(відчуженням) майнових прав на об'єкти авторського права і суміжних прав. У діючих законодавчих нормах немає поняття сирітського твору (в усьому світі відомий як «orphan works») та особливостей його використання. У більшості фахівців виникає багато запитань щодо визначення розміру компенсації, яка може бути стягнута замість відшкодування збитків. Щодо вдосконалення регулювання відповідальності за порушення авторських прав, то це питання теж потребує вирішення. Під час підписання Угоди про асоціацію Україна зобов'язалась імплементувати певні положення права Європейського Союзу в національне законодавство [6].

До неправомірного використання об'єктів авторського права в Інтернеті відноситься і проблема відповідальності таких собі посередників, тобто постачальників посередницьких послуг – електронних платформ, онлайн-маркетплейсів. Досліджуючи судову практику, можемо побачити, що онлайн-платформа виступає як третя особа, яка хоча і визнає себе як посередник, проте такий, що не несе відповідальності за дії користувачів. І ця позиція підкріплюється чинними нормами законодавства. Тому в більшості випадків навіть за достатньо зібраної інформації про порушення прав посередники неохоче йдуть на співпрацю із правласниками.

Способом вирішення даної проблеми є перехід на певну систему реагування на скарги користувачів сервісу та блокування оголошень/акаунтів. Під «системою» мається на увазі розробка окремої платформи, яка б прив'язувалась до відповідного маркетплейсу та надавала можливість безпосередньо скаржитися на порушення прав інтелектуальної власності в режимі реального часу. Такий підхід був запроваджений деякими гігантами індустрії онлайн-продажу товарів. Наприклад, команда Alibaba розробила спеціальну IP Joint-Force System, яка надає правласнику окремих онлайн-портал та відповідальну особу для спільної двосторонньої роботи у боротьбі з контрафактом. У свою чергу Amazon запустив Project Zero, головними особливостями якого є розробка спеціального програмного забезпечення, яке на базі машинного навчання здійснює в автоматичному режимі онлайн-сканування товарів та, у разі потреби, блокування оголошень; забезпечується можливість правласника самостійно видаляти оголошення з контрафактними товарами тощо. Очевидно, що такі заходи безпосередньо пов'язані з бізнес-інтересами власників платформ електронної комерції і потребують багато ресурсів, у тому числі й фінансових. Разом із тим бути кращою версією самих себе та спільно прагнути створити кращу країну – чи не є це нашою соціальною метою?

Як відомо, сьогодні приблизно 80% об'єктів права інтелектуальної власності створюються в межах трудових та цивільно-правових (на підставі договору підядру) правовідносин [3, с. 171–177].

Тому є потреба більш детально врегулювати і правовідносини, які виникають унаслідок виконання трудових договорів або договорів про створення за замовленням об'єктів авторського права та таких же об'єктів, які створені за рахунок бюджетних коштів.

Можна погодитись із І. Якубівським, який вважає, що варто закріпити в законодавстві норму, згідно з якою з моменту повної сплати творцеві плати (винагороди) замовник набуває майнові права інтелектуальної власності на творчий результат, також даним договором може передбачатися, що майнові права інтелектуальної власності на творчий результат належать творцеві, а замовник має право використовувати його на умовах, визначених договором. Договір про створення за замовленням і використання об'єкта права інтелектуальної власності є відплатним. Розмір плати (винагороди) визначається договором, але не може бути нижчим за мінімальні ставки, визначені Кабінетом Міністрів України. Якщо договором

розмір плати не визначено, або визначений у договорі розмір плати є меншим від мінімально встановленого, то автор має право на плату в розмірі мінімальних ставок. Умова договору про створення за замовленням, яка позбавляє автора права на плату, повинна визнаватись нікчемною. Наведені положення доцільно імплементувати в законодавство України, внівши відповідні зміни до ст. 1112 ЦКУ [5, с. 35].

Часто під час вирішення спорів сторони потребують надання доказів порушення їхніх прав та законних інтересів у мережі Інтернет. Дані особи значно обмежені в забезпеченні доказів у таких справах.

Також станом на даний час потрібно внести зміни до законодавства про нотаріат та надати нотаріусам право забезпечити докази щодо використання об'єктів авторського права в мережі Інтернет.

З метою врегулювання даної прогалини пропонується доповнити Закон України «Про нотаріат» нормою, яка надасть нотаріусу право забезпечувати докази в Інтернеті шляхом складення відповідного протоколу, в якому буде описана інформація, що розміщена в Інтернеті, та до якого додаються документи, в яких міститься така інформація. Тому створення нормального рівня правового захисту суспільних відносин у даній сфері є важливим.

Разом із тим особливою необхідністю є стимулювання авторів шляхом надання їм низки пільг. Саме з цією метою, на думку Ю. Асадчева, парламент прийняв Рекомендації на тему: «Про стан та законодавче забезпечення розвитку науки та науково-технічної сфери держави, які затверджені Постановою від 11 лютого 2015 року № 182-VIII [2]. Дана Постанова передбачає внесення змін до Податкового Кодексу України та надання пільг платникам податків, діяльність яких здійснюється згідно з пріоритетними напрямками інноваційної та науково-технічної діяльності.

Неможливо отримати баланс публічних і приватних інтересів у даній сфері без оптимізації структури та компетенції уповноважених на те державних органів. Для цього потрібно розширити функції, які виконують суб'єкти державної системи правового захисту авторського права та підвищити якість їхньої роботи.

Згідно з Концептуальними засадами розвитку сфери інтелектуальної власності, в тому числі й авторського права, які розроблені та затверджені Державною службою інтелектуальної власності, пропонується:

- створити Координаційну раду з питань захисту прав інтелектуальної власності;
- створити центральний орган виконавчої влади, який буде мати спеціальний статус, та наділити його функціями формування і реалізації політики держави у сфері інтелектуальної власності;
- запровадити інститут адміністративного оскарження;
- дослідити перспективи правової охорони генетичних ресурсів, традиційних знань, фольклору, доменних імен;
- створити центр з арбітражу і посередництва, передбачити його функції щодо вирішення спорів про порушення прав на об'єкти інтелектуальної власності, в тому числі й ті, що розміщені в мережі Інтернет;
- організувати позасудове вирішення спорів у сфері інтелектуальної власності, включно з порушеннями прав інтелектуальної власності у зв'язку з використанням їх в українському сегменті мережі Інтернет [4].

З вищенаведеного слідує, що сьогодні в Україні здійснюються заходи, які спрямовуються на дотримання конституційних прав громадян на захист авторського права та інтелектуальної власності в цілому, забезпечуються сприятливі умови для створення об'єктів інтелектуальної власності. Проводиться робота щодо підвищення якості

законодавчих актів, усунення суперечностей та прогалин. Також проводиться більший контроль за дотриманням суб'єктами інтелектуальної власності чинних актів нормативно-правової бази.

Наголошується на співпраці державних органів та суб'єктів господарювання під час здійснення ними інтелектуальної діяльності.

Всі ці заходи дозволять посилити контроль за розповсюдженням примірників творів, комп'ютерних програм.

Варто приділити увагу боротьбі з випуском та реалізацією неякісних дисків, відеокасет тощо.

Отже, в нашій державі існує науковий потенціал, і тому велике значення для розвитку авторського права, економічного зростання держави має подальше створення належних умов для винахідницької діяльності. А ефективне управління та посилення правової охорони суб'єктів, задіяних у цій галузі, надасть змогу створювати винаходи, здійснювати наукові відкриття та розвивати інноваційну діяльність.

ЛІТЕРАТУРА

1. Про авторське право і суміжні права : Закон України від 11.07.2001 р., №3792-XII. *ВВР України*. 2001. № 43. 235 с.
2. Про стан та законодавче забезпечення розвитку науки та науково-технічної сфери держави : Постанова Верховної Ради України від 11.02.2015 р., №182-VIII. *Голос України*. 2015. № 35.
3. Афанасьєва К.О. Авторське право : практ. посібник. Київ : Атіка, 2006. 224 с. С. 171–177.
4. Осадчев Ю. Проблеми регулювання інтелектуальної власності. URL: <http://lexliga.com/ua/novosti/problem-yi-pravovogo-regulirovaniya-intellektualnoj-sobstvennosti>
5. Якубівський І. Договірні відносини зі створення за замовлення об'єктів права інтелектуальної власності. Київ : Підприємництво, господарство і право, 2016. 190 с.
6. Ганна Прохорова розповіла Миколі Потоцькому про стан охорони та захисту авторського права в Україні. 2019. 29 серпня. URL: <http://lib.knukim.edu.ua/wp-content/uploads/oformlennya-spisku-dzherel.pdf>